



De Poemp



DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT HEEMKRING
DAVIDSFONDS NIJLEN □ NR. 24 □ APRIL 1992



"Emblehem les bains - Station Kessel"
Aan de hand van enkele oude postkaarten
tekende Marc Verreydt dit vredevol gezicht op
het Sas van Emblem rond de eeuwwende.



Ten Geleide

Wie schrijft, die blijft!

We leven in een razend-snel evoluerende wereld. De eens zo gevreesde Sovjet-Unie is voltooid verleden tijd, 1992 zal een bijzonder jaar worden voor de Europese éénwording. Dreigen wij in deze vloedgolf als Vlamingen niet onszelf te verliezen?

Dit (bescheiden) tijdschrift heeft er steeds voor gepleit het kind niet met het badwater weg te gooien, de goede dingen uit het verleden te bewaren. Open staan voor de toekomst, jawel, zelfs er heel actief aan meewerken. Maar dan als fiere Nijleenaar, als fiere Vlaming. We mogen dus niet vergeten dat wij een eigen verleden, een eigen cultuur hebben... en wij hebben de plicht die eigenheid bewaren voor de komende generaties.

Ten Geleide Wie schrijft, die blijft

Belangrijk hierbij is dat wij bepaalde problemen durven erkennen... en er wat aan doen. Zo is het zonneklaar dat onze jeugd alsmäär minder leest en nog veel minder schrijft, maar des te meer televisie en video kijkt. Daardoor neemt de taalvaardigheid van de jongere generatie af. Onder meer daarom

richten het Davidsfonds en De Poemp, elk jaar opnieuw, de *Junior-journalistwedstrijd* in voor alle scholen van onze gemeente. Dat jonge mensen op die manier soms ook De Poemp ontdekken, blijkt verder in dit nummer.

Er is dus hoop. Met deze positieve gedachte blijven wij koppig verder poempen, want... wie schrijft, die blijft! Ondertussen wenst de redactie U veel leesge-not toe!

* *Walter Caethoven.*



*Eeuwelinge
Julie Anthonis
(° 07.09.1889 -
+14.11.1992)*

Afscheid van onze eeuweling Julieke Anthonis

Hoe vlug gaat toch de tijd, lieve mensen. Toen we in augustus 1989 na een lange babbel afscheid namen van onze simpatheike eeuweling Julie Anthonis, beloofden we na de drukte van de viering nog eens terug te komen. Julieke maakte toen nog een bijzonder kranige indruk op ons. We dachten echt dat ze naar de 105 zou trekken... Het heeft niet mogen zijn. Op donderdagmorgen, 14 november 1992, is ze zachtjes heengegaan, ruim 102 jaar oud.

Julieke heeft die hoge leeftijd in schoonheid en eenvoud bereikt: "Gewoon, elke dag een dag ouder!" Toch heeft ze voorvoeld dat het afscheid naderde. "Zo oud is toch te oud!" zei ze, als de jaren weer eens doorwogen. En op het einde: "Het duurt toch zo lang!" Blijkbaar had ze al dankbaar afscheid genomen. Dankbaar om het lange, vruchtbare leven. Dankbaar om haar familie, bij wie ze tot het allerlaatste ogenblik mocht vertoeven.

Ons gesprek met Julieke blijft ondertussen onvoltooid. Maar is dat niet met alle dingen van dit leven een beetje zo? Dag, Julieke. Tot weerziens in het land van eeuwig-gelukkig samenzijn!

* *Walter Caethoven*

Jongeren schrijven over vriendschap



Wat schrijven jongeren over vriendschap? Dat is de vraag die wij ons stelden bij het organiseren van de Junior Journalist-wedstrijd 1991 in onze scholen. (Over de wedstrijd 1992 berichten wij U in ons volgend nummer!)

Onze onderneming werd, mede door de gewaardeerde medewerking van het Gemeentebestuur en het onderwijzend personeel, andermaal een succes.

Op zaterdag 20 april 91 werden de laureaten samen met hun ouders uitgenodigd op de plechtige prijsuitreiking in het Gemeentehuis. De Burgemeester sprak er aanmoedigende woorden, terwijl onze Voorzitter in een retro-beschouwing het o.m. nadrukkelijk had over de grote verdiensten van de flink uitgebouwde gemeentelijke bibliotheek.

In reeks I namen uiteindelijk 3 scholen deel: de Vrije Basisschool Bevel, de Vrije Basisschool Zandlaan en de Gemeentelijke Jongensschool van Nijlen. Laureaten werden in volgorde: *Merijn Gouweloose, Jeffrey Belmans, Bart Van den Bogaert, Jan Melis, Jasmin Dielens.*

In reeks II namen het Githo en het St.-Calasanzinstituut deel. Uit de inzendingen bekroonde de jury: *Sven Van Looy, Nathalie Van den Broeck, Annetie Dillen, Els Keuleers en Liesbeth Van Aeken.*

We feliciteren hierbij nogmaals alle deelnemers en speciaal de laureaten voor hun knappe prestatie. In deze Poemp publiceren we graag het werkje van de top-journalist uit elke reeks!

* *Het Davidsfonds en De Poemp.*



Nijlens eeuweling, Louis Schueremans

In 1985 kregen we de toen 92-jarige Louis Schueremans, beter gekend als de Witte Schure, bij ons op bezoek. Dit naar aanleiding van het verschijnen van zijn levensverhaal in Poemp 12. Louis beloofde ons toen zijn uiterste best te doen om de kaap der 100 te halen. Wij van onze kant zouden hem opnieuw een ereplaats bezorgen in onze Poemp. De Witte hield woord, en zo doen wij.

Ludovicus Franciscus...

Ludovicus Franciscus Schueremans werd geboren de 29ste april 1892 om 23u30 op de Bist in het huis naast Jefke Van Looy, de tweede burgemeester van Nijlen, als eerste kind van Nijlenaar Carolus Franciscus (in de volksmond Sjareltje Schillemans) en Maria Theresia Philomena Van Rompaey afkomstig van Herenthout. De volgende dag werd hij door pastoor Ceulemans (Savooi-Jef) in de St.-Willibrorduskerk gedoopt in bijzijn van zijn peet Colet Stubbers en petere Franciscus Van Rompaey (Sus de Wagemaker). Nog negen kinderen kwamen het gezin vergroten, een jongen en acht meisjes, van wie nu alleen Mathil en Wis, respectievelijk 87 en 92 jaar oud, nog in leven zijn.

Zijn eerste schoolbroekje versleet de Witte bij zuster Gudule in de Nonnenstraat. Daarna ging hij naar de jongensschool in 't dorp (waar nu het gemeente-

huis staat en vroeger de Gildezaal was). Hij zat er bij meester Lambrechts (Stoemper) in de klas. Die bestond uit een hoge en een lage kant, de hoge was voor de grotere jongens en de lage voor de jongere en de zittenblijvers van de vorige jaren. Van besparing gesproken!

Metster dienen

Toen hij bijna twaalf jaar oud was, deed Louis zijn eerste communie. Daarop moest hij gaan werken. Hij zou gaan metser dienen (aan 1 fr. per dag) met zijn vader. Het eerste huis dat hij hielp opbouwen was dat van Mathil de Zweert in de huidige Rector de Ramstraat naast den dikke Haro.

Wanneer hij thuis kwam klagen over het voor hem zware werk (voor een twaalfjarige), vroeg zijn moeder hem om toch vol te houden... Zij kon die luttele bijkomende centen goed gebruiken in het grote gezin.

Later nam hij dagelijks met vader de vroege trein naar Antwerpen, waar om zes uur het werk aanving. 72-urenweek, geen vakantie, geen kindergeld, lage lonen en miserabele werkomstandigheden. Het waren harde tijden. De Witte kwam in contact met socialistische volkspartij die al dat onrecht bestreed. Hij sloot aan bij hen en bleef zijn lange leven de socialistische gedachte trouw.

Slijpen

Op zijn achttiende ging hij achter de molen zitten bij nonkel Sus en werd diamantslijper. Soldaat worden was er voor de Witte niet bij. Hij was namelijk de (on)gelukkige bezitter van platvoeten. Het schijnt dat ge daarmee oud kunt worden! De eerste Wereldoorlog brak uit. Daar de levensomstandigheden in Nijlen te slecht werden, vluchtte, zoals reeds vele dorpsgenoten voor hen gedaan hadden, gans de familie Schueremans naar het neutrale Nederland. Uitgezonderd de Witte Schure; die bleef achter om op het huis te passen.

En trouwen

Onze eeuweling was in zijn jongelingsjaren de adonis van het dorp. Wat hem veel (dans)geld heeft gekost. Immers, vele meisjes wensten met hem te dansen, en voor elke twee dansen moest hij betalen (voor de muzikanten). Hij bleef de hartedief nummer 1 van de Nijlense schonen, tot hij te Broechem



in zaal Italië zijn grote liefde, Marieke, leerde kennen. Op zaterdag 31 december 1919 trouwde hij in de kerk van Vremde met Maria Dymrna Steylaerts, de oudste der 19 kinderen van Felix.

Pasgetrouwd gingen ze te Antwerpen in de Kerkstraat wonen op nen boven, samen met Eduard en Poliet, bekende violisten en zonen van de Fé. Marieke ging werken in een naaiatelier en Louis, die tijdelijk werkloos was, deed het huishouden voor alle vier. Hun eerste kind, Maria, werd in geboren in Vremde, waar het hoogzwangere Marieke vanuit Antwerpen met de kermisdagen was gaan helpen in het café van haar vader.

Den ezel van den Pitto

In 1922 besloten ze naar Nijlen te verhuizen. Ze deden daarvoor een beroep op den Pitto, die met zijn befaamde muilezel die klus klaarde in één enkele reis, ondanks de grote twijfel die hun Antwerpse onderburen daarover hadden (Al uw huisraad op één enkele kar?!). Onderweg werden zelfs nog een tafeltje en vier stoelen gekocht; en die konden ook nog op de kar!

Ze namen hun intrek in een huis gelegen Bouwelsesteenweg 50, waar de Schure nu nog woont. Twee jaar later moesten ze door de geboorte van hun zoon Felix voor een mondeke meer zorgen. Achter in de hof werd in 1929 een slijperij gebouwd met zes molens, waar de Witte het steentje bewerkte. Marieke van haar kant dreef een groente- en snoepwinkeltje, waar ook roomijs werd verkocht en dat weldra het grote rendez-vouspunt van Nijlense oudere jeugd werd.

In het crisisjaar 1931 overleed een schoonzuster van Marieke in het kraambed. Haar drie dagen oude dochtertje Angèle werd bij de Witte thuis gebracht en is er voor goed gebleven. Kleine Felix, haar drie jaar oudere broertje, werd eerst ondergebracht bij zijn grootmoeder, maar kwam uiteindelijk ook zijn

← "De Witte Schure" in zijn jonge jaren

thuis vinden bij onze eeuweling. Zo verdubbelde diens kroost. Maar geen nood samen; met zijn Marieke redde hij het wel!

Bij de bevrijding in 1944 kwam Louis, toen hij met de fiets van de groenteveiling te Broechem terugkeerde, terecht in een regelrechte beschieting van Engelsen door... Engelsen (de eersten werden door de anderen voor Duitsers aangezien. Die lagen immers nog achter het kanaal). De kogels vlogen over de kasseien. Maar de Schure bleef ongedeerd. Hij moest toch honderd jaar worden!

Met pensioen: wandelen en zwemmen

Edelstenen bleef Louis bewerken tot 1948, het jaar waarin hij aan de stad Mechelen ging werken. Dit deed hij tot aan zijn oppensioenstelling in 57. In de vijftiger jaren werd hij COO-lid voor de BSP, taak die hij gewetensvol vervulde. In 1971 overleed zijn geliefde Marieke. Dochter Maria, schoonzoon Koste en kleinzoon Luc zijn toen voor hem gaan zorgen, wat zij nog steeds liefdevol doen. Wandelen bleef zijn grote hobby. 90 en zelfs 92 jaren oud (of jong) deed hij nog gezwind de 20-kilometerwandelingen van het ACW mee uit. Tot zijn 97 was hij nog een geregeld gebruiker van ons zwembad. Nu nog maakt hij kleine wandelingen in de omgeving van zijn huis.

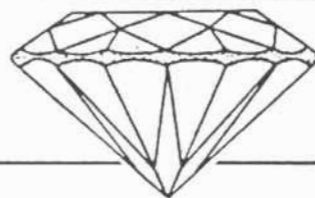
De tijd van toen...

Als we de Witte Schure zo honderduit horen vertellen over de tijd van toen: overe pastoorke Van Looy, koster Verreet, champetter Peer Lieckens, den oude dokter Van der Meerschen, secretaris Van Camp, de brouwers Beirens en Vervoort, de suisse, de eerste socialisten in het dorp en over zovele anderen, dan hebben wij het gevoel dat ons dorp vroeger toch meer samenleefde in goede en moeilijke momenten en beseffen wij dat wij geluk hebben: dankzij het feilloze geheugen van onze honderdjari-ge zitten we als het ware op de eerste rij als hij ons dorp van toen laat herleven.

Ludovicus Schueremans, fijne man, van ganser harte bedankt daarvoor. De Poemp wenst U nog vele jaren... Probeer, nu je oudste man van Nijlen bent, ook nog de oudste van het land te worden. Tot dan!

** Jos Thys.*

De voorgeschiedenis van het Nijlense sprookje



De eerste schriftelijke aanduidingen van diamantbewerking vindt men in de archieven van Neurenberg. In 1373 is er in die stad reeds sprake van het bestaan van een groep *diamantpolijsters*. Ook in Parijs zijn sporen van diamantbewerkers terug te vinden: in 1407 schrijft G. de Metz over een groep bewerkers van diamant en andere edelstenen in de wijk La Courarie.

De eerste diamantbewerker te Antwerpen vinden wij in het ledenboek van de broeders van het O.-L.-Vrouwhof in 1483. Daarin lezen we: *Wouter Pauwels, diamantslijper*.

In 1577 richtten ca 40 diamant- en robijnsnijders een verzoek tot de stad Antwerpen om zich te mogen verenigen in een natie, wat echter werd afgewezen door toedoen van invloedrijke Portugese kooplieden. Een duidelijke aanwijzing van belangenconflicten tussen handel en nijverheid te Antwerpen.

In 1582 echter ging de stad na herhaalde verzoeken eindelijk akkoord met de oprichting van de Diamant- en Robijnsnijdersnatie, zodat de diamantbewerkers zich van dan af konden verenigen in een gilde met een eigen deken. Wat dan weer een aanduiding is van de belangrijkheid van het diamantambacht voor de stad. Nu de natie was opgericht, kon die zich georganiseerd bezig houden met de belangen van haar leden. De natie vaardigde meteen 39 regels uit in verband met de bewerking van diamant. Artikel 1 verbiedt het bewerken van diamant aan iedereen die niet bij de natie aangesloten is, en artikel 2 verbiedt het bewerken van diamant buiten de poorten van de stad.

Dit alles heeft niet kunnen verhinderen dat er van buiten de stadsmuren ook diamanten aangeboden werden, die daar bewerkt waren door niet-natieleden. Deze laatsten waren zelfs zo stout de leerjongens van binnen de stad weg te kopen, voordat hun leertijd ten einde was. Blijkbaar konden de werkgevers van buiten de stad goedkoper leveren, waarschijnlijk meer voordelen bieden aan wie bij hen kwam werken, wat wijst op een zekere bloei van de nijverheid aldaar.

Meer en meer jongeren in de stad werden zich bewust van het feit dat ze, door zich buiten de stad te vestigen, konden genieten van meer vrijheid in het bewerken en van meer kansen voor hun ondernemingslust.

Een rekwist uit het begin van de 17de eeuw beweert dat te Antwerpen geen handel zo goed floreerde als die in diamanten, en dat die zowel door Portugezen als door Nederlanders gedreven werd. Verder staat erin dat er naast de 164 meesters-diamantbewerkers in het Antwerpse, een aantal dat voortdurend aangroeide, ook bewerkers waren te Brussel, te Mechelen en Lier en dat men uit Frankfurt en Hamburg, uit Londen en zelfs uit Parijs naar Antwerpen kwam om zich in het diamantvak te bekwamen.

Nijlens diamant

en diamanten Nijlenaar: Jan Edward Claes

Zowat in heel België en zelfs buiten onze grenzen is bekend dat deze twee sedert meer dan 100 jaar onafscheidelijk met elkaar verbonden zijn. Voor de komst van Jan-Eduard Claes in 1876 verdienden de Nijlenars voornamelijk in hun tuinen en op hun velden hun dagelijks brood. In Poemp nr. 23 vinden we de bijdrage *Nijlen anno 1830* van de hand van Frans Lens. Daarin lezen wij dat er te Nijlen in die tijd reeds wat handel en nijverheid ontstaan was; er waren nl. een aantal weefgetouwen, een brouwerij, een azijnmakerij, een windmolen en een handel in hout, vee en graan. Nijlen groeide verder, dankzij de diamantindustrie. Zij was het die voor een groot deel mee bepalend was voor de immense verandering van het beeld van ons dorp. Ongeveer 200 diamantslijperijen en *fabriekskes* werden er in Nijlen gebouwd: elke straat, elke wijk had er wel enkele.

Menigeen zal zich wel eens afgevraagd hebben, wie na Jan Edward Claes en de Gebroeders Quadens de pioniers van die veranderingen waren die het leven in onze gemeente zo grondig veranderden. Dat wij, zoekers van *De Poemp*, deze vraag nooit volledig zullen kunnen beantwoorden, staat als een paal boven water. Geen enkel document vermeldt welke slijpers in de eerstgebouwde slijperij (1880 - 1885) hun stiel uitoefenden of hun vak leerden. Op alle vragen in dit verband moesten wij het antwoord trachten te vinden bij de oudste slijpers onder ons, die het dan weer van hun ouders of van hun leermeester gehoord hadden. Uit die gesprekken hebben wij het volgende opgetekend.

Na een vijftal jaren aan de thuismolens gewerkt te hebben, bouwde Jan-Edward Claes (Mon Claes in



Rond 1905 leerde onze eeuweling Louis Schuermans het vak in de slijperij van Alfons en Maarten Quadens (Nonnenstraat).

Op de foto: Alfons Quadens.

*

de volksmond) de eerste slijperij op de Kesselsesteenweg. Deze fabriek was er een met 16 molens: 8 gelijkvloers en 8 op de verdieping. Die op de verdieping moest men bereiken met een ladder. Later werden er nog 8 molens bijgebouwd.

In deze slijperij installeerden zich de eerste Nijlense slijpers: Alfons Meeus (vader van Staf Meeus, de garde), Karel Lieckens (schoonbroer van Mon Claes en vader van de oude meester Alfons Lieckens), Charel Van Dijck, Louis Van Dijck, Mon Laenen (vader van ex-burgemeester Mon Laenen en zelf burgemeester van 1947 tot 1952), Edward Colen, Louis Lemmens (de Rosse), Frans Lieckens (Sus van de Gerde), Fons Sels, Paul Cambré (deze laatste werd meestergast in de grote slijperij Cassiers in Grobbendonk), Louis De Schutter, Staf De Schutter, Leopold Claes, Rikus Claes, Edward Claes (Papake). Alle bovengenoemde mannen hebben nog in de vorige eeuw de stiel geleerd in de werkplaats van Jan-Edward Claes. Jan-Baptist Van Beeck (Tist Pollis) in de eerste jaren en nadien Désiré De Loncker (die later zelfs slijperbaas werd), Charel Van der Veken en Mares Van der Veken (Charel Pan en Mares Pan) waren er stoker-machinist. Alfons Sels huwde later met Theresia, een dochter van Jan-Edward Claes, en werd zelf patroon. Zijn eerste leerling was Jules Van Immerseel (Jul van de Vod). Wat later, in 1907, leerde hij de stiel aan Alfons Peeters (Fons van de Vors). Alfons zou in 1910 als eerste in de nieuwe fabriek van

Fons Sels diamantjes slijpen. Alfons en Louis Sels, weeskinderen afkomstig uit Arendonk en stammend uit een beenhouwersfamilie, vestigden zich te Nijlen. Alfons, de jongste, leerde de stiel bij ons, terwijl Louis, in den beginne althans, naar Antwerpen reed om de *commerce* te doen.

Nijlenaar

in de Antwerpse diamantclub: Sander Dom

Uit onze vorige bijdrage weten wij dat de handelaars en fabrikanten zich in 1893 verenigden in de *Antwerpse Diamantclub*. Er werd een gebouw opgericht in de Antwerpse Pelikaanstraat, waarin je, indien je lid was van de *Club*, steentjes kon kopen en verkopen. Wij moeten wachten tot in 1913 eer wij op de ledenlijst van deze club de eerste Nijlenaar aantreffen. Het gaat om de door iedereen gekende *Alexander Dom*, diamanthandelaar-fabrikant.

Sander Dom, geboren op 16.07.1873, behoorde zeker tot de pioniers van de Kempense en Nijlense diamantindustrie. Hij leerde de stiel te Antwerpen, heeft steeds zelfstandig gewerkt en had zelfs voor 1900 enkele gasten in de stad. In 1903 begon hij met de bouw van een kleine slijperij op de Bevelsesteenweg (12 molens); die heeft hij later uitgebreid tot 30 molens. Zeer moeilijk te vinden zijn de namen van de eerst in deze fabriek tewerkgestelde mensen. Alles wat wij daarover tot dusver weten zegt ons een foto uit 1905, verschenen in Poemp 19, met daarop het personeel "van toen", bestaande uit 8 man, van wie wij slechts Frans Lieckens (Sus van de Gerde), een zekere Wannes Torfs (uit Kessel?) en Sander Dom himself herkennen. Later, in ± 1910, vinden wij op deze fabriek de volgende slijpers: Louis Scheurmans (Witte Schure), Isidoor Van Tendeloo, Gust Van Tendeloo, Alfons Van Tendeloo (mannen van Den Haroo), Joske Blok (coureur), Witte De Keyser van Kessel, Jules Verwerft, Jef, Frans, Floran, Gust en Marie Vranckx (van Kwit-skes).

Wie ook tot het vooroorlogse personeel (1914) van Sander Dom behoorden, waren Gust Peeters (de vors) en Charel Van Hoof, machinisten. Zij waren het die ervoor zorgden dat de grote motor, die op *gaz pauvre* werkte, 's morgens gestart en onderhouden werd.

Hoewel hij nooit geslepen heeft, is de rol van Charel Van Hoof in de Nijlense diamantnijverheid zeer belangrijk geweest. Charel werd *schijvenschuurder*. De eerste in Nijlen? Welke Nijlenaar kent niet die mannen, die iedere week van fabriek tot fabriek

trokken om de *afgewerkte* schijven op te halen, ze te "schuren" en ze dan als nieuw in de fabriek af te leveren.

In de beginjaren van de Nijlense diamantnijverheid moesten de slijpers het zonder schuurder stellen en hun schijven zelf schuren of ze, voor zover wij weten, in speciale houten kisten laden en met de trein naar Antwerpen sturen, waar het beroep van schijvenschuurder wel uitgeoefend werd.

Over de geschiedenis van dat beroep is echter weinig geweten. De namen van de Nijlenaars die daarmee zouden begonnen zijn, geven wij U onder het nodige voorbehoud: Charel Van Hoof, Alfons Heylen (Fokke van Kobekes), Charel Heylen (Charel van Kobekes) en waarschijnlijk Jan-Baptist Kege-laers (Tist van Sookies).

(vervolgt)

* H. Budts.

Ook dieren kunnen vrienden zijn



Ik woon in een boswachtershuisje, aan de rand van een groot bos. Er is een mooi tuintje bij, waarin enkele zaaibedden worteltjes, sla, savooiekool en spruitjes liggen. Hoewel de konijnen soms aan mijn worteltjes knabbelen en de reebokken aan m'n sla, heb ik toch nogal veel vrienden in het bos. Zo zijn bijvoorbeeld de mussen niet bang voor mij.

Maar mijn beste vriend was toch wel Suis, de eekhoorn. Hij had zijn nest in de grote eik, dicht bij het pad. In de zomer zocht hij bessen en bladeren en 's winters legde ik een boterham op de vensterbank. Vaak suisde hij van de ene boom naar de andere. Hoe hij het deed, weet ik niet, maar hij viel nooit. En als ik mijn ochtendwandeling maakte, klauterde hij boven m'n hoofd mee. Suis was niet enkel lief, maar soms ook ondeugend. Zo wachtte ik op een keer buiten, met de boterham in mijn hand. Maar Suis kreeg ik niet te zien. Bezorgd ging ik naar binnen, en wat ik daar zag, was bijna niet te geloven. Dat gekke beest zat daar doodleuk mijn chocopot leeg te eten. Een andere keer had ik een bloemstuk gemaakt met allerhande herfstvruchten zoals hazelnoten, kastanjes, eikels en denne-appels. Toen ik even naar de winkel moest, maakte die kleine guit daarvan misbruik om mijn bloemstuk te plunderen.

Eens, toen ik hem al heel de dag niet meer gezien had, begon ik hem te zoeken. Toen ik bijna heel het bos doorkruist had, vond ik hem... vastgestoken op de prikkeldraad... Dood! Dat was het trieste einde van onze jarenlange vriendschap.

* Merijn Gouweloose.

Ik hou niet van pesterijen



Het is Ahmeds eerste schooldag. Het is niet met een zijn huidskleur die opvalt, maar wel zijn ouderwetse kleding. In Turkije draagt iedereen in onze ogen ouderwetse kleding, terwijl hier de merkkleding hoge toppen scheert. Hij moet niets van blanke kinderen hebben, hij mijdt ze als de pest: hij heeft al genoeg scheldpartijen te incasseren. Z'n vader is gastarbeider en daar kan hij niets aan verhelpen. Het komt allemaal door de benarde situatie in z'n land dat hij hier nu zit!



Het belsemaal maakt een einde aan z'n tobben. Hij schuift helemaal achter in de rij aan en probeert zich onzichtbaar te maken. Toch hoort hij iemand roepen: "Wat doet die zwarte hier op school?" Ahmed doet of hij niets gehoord heeft en hoopt dat daarmee de kous af zal zijn. Wanneer iedereen z'n plaats heeft ingenomen, roept de meester hem vooraan. Hij krijgt het warm, want hij weet dat de meester hem gaat voorstellen. De kinderen zeggen niets, maar begapen hem ongegeneerd. Hij voelt hun blikken, die voor zichzelf spreken. In hun ogen is hij niet meer dan uitschot van de straat, als zoon van een gastarbeider. Het belsemaal kondigt het einde van de les aan.

Een paar kinderen komen op hem af en beginnen met hem te praten. Het valt eigenlijk nog best mee. Plotseling duikt Steve op, de jongen die vanmorgen ruzie met hem zocht en vraagt hem op een onbeschofte manier uit: "Wat kom je hier eigenlijk doen? Moet je niet in de Golf zitten?"

Er is echter een jongen, Bart, die hem niet laat vallen. Ze worden boezemvrienden. Bart heeft zo z'n redenen om het op te nemen voor Ahmed. Tijdens een reis naar Turkije heeft hij met eigen ogen de armoedige omstandigheden gezien waarin de mensen ginder leven. Langzamerhand krijgen ook andere jongens begrip voor Ahmeds situatie. Zelfs Steve draait stilaan bij. Stom hee, al die vooroordelen! Stel je eens voor dat je morgen begroet wordt met "Hee, bleekscheet!" Al eens bij stilgestaan?

* Sven Van Looy.

Den Ouwe van Delle, laatste oud-strijder 14-18



De "passerellen" aan het front in 1914

De Genie aan het werk

"En aan 't front, Sus, hoe was het daar?" - "Aan 't front? Daar was feitelijk niet veel goeds aan hoor, eigenlijk niets. Het was daar allemaal water en slijk tot zelfs in de tranchees. Daarom waren er overal passerellen gelegd. Die waren gemaakt van telkens twee juffers met dwars erover plankjes geslagen. En dan moest ge nog oppassen da ge d'r niet naast trapte of ge waart nat tot aan uw enkels. Het was ook altijd 's nachts dat wij, van de genie, werkten. Overdag konde ge daar niet veel uitzetten, want, als ge dan uw koppeke durfde bovensteken, dan kon het zijn dat ge achterover laagt." - "En waaruit bestond jullie werk dan?" - "Wel, iedere keer dat er nen attaque, een bombardement of een beschieting was geweest, waren er stukken aan de tranchees enabri's. Daar werden elke dag brokken gemaakt en de genie moest die dan repareren. Ge moest dan wel heel stillekes zijn, want de Duitse voorposten zaten heel dichtbij. Daarom reden wij ons wagentjes met materiaal over houten rellekes (rails) om geen lawaai te maken, want als ze iets hoorden, schoten ze van die parachutekes omhoog. Die gaven veel licht en een beetje later was 't dan van rakke, takke, tak, zelle, met de mitrailleurs."

Geslapen werd er, na gedane arbeid, in kleineabri's, die zich in de wanden van de loopgrachten bevonden. De Sus zei over die schuilplaatsen dat men er enkel met het bovenlijf inkon. "Met de voeten laagt ge buiten," zei de Sus. "En op ne keer, 't was in de winter, werd ik wakker en 't had gesneeuwd, ik zag mijn voeten niemeer, maar kou voelde ik niet."

En het verhaal ging verder alsof het eindeloos was. Dagen en nachten vol geweld en verschrikking wisselden af met ogenblikken van tamelijke rust, want na een dertigtal dagen dienst in de tranchees werd het bataljon afgelost door een tweede en ging het eerste "in repos". Na die rustperiode werd er van "secteur" veranderd.

Pour les Flamands...

Inzake taalgebruik, vooral bij de leiding, was het bij l'Armée Belge al Frans wat de klok sloeg.

Op een ogenblik dat de vertelling even stilviel, kwam er iemand op het lumineuze idee aan de Sus te vragen hoe het eraan toging in de tranchee als er ene een commissie moest doen. De Sus, die voor die dringende bezigheid meestal een krachtigere term gebruikte, antwoordde daarop dat er altijd wel een délégué aanwezig was die dat in hun plaats deed... Nadat er aan de Sus op een rustigere manier was uitgelegd wat er met die commissie werd bedoeld, volgde een preciese uitleg. "Wel, hoe zaliek zegge? Ge weet, de tranchees die waren niet gegraven maar gebouwd met opeen gestapelde zandzakkes, "vaderlanderkes" noemden we die en overal lagen er daarvan in stock tegen dat er brokken gemaakt werden. Hewel, zo'n leeg vaderlanderke namen we dan, ons broek af, dat ding tegen ons achterwerk. En als we gedaan hadden.. dat stropke van dat zakske dicht getrokken en hup!... over den tranchee..." Het was even heel, heel stil...

Vrede

Onze militairen schepten dus niet alleen hun vaderland in zakjes... Duurde de stilte hem te lang, werkte ze op zijn zenuwen? In ieder geval, de Sus begon opnieuw te vertellen: "Maar toen de oorlog gedaan was, als 't wapenstilstand was, waren we toch allemaal blij. De soldaten stampen met hun voeten, dansten en sprongen en vlogen mekaar in de armen." - "Hoelang zijt ge alles bijeen van huis weggeveest, Sus?" - "Awel, drie jaar en zes maanden, da's lang zelle. Ik had daarvoor nog in Nijlen geweest, bij de aftocht van de Duitsers, maar toen zat mijn familie nog in Holland en daarom logeerde ik bij de Rapes (Goovaerts). Dat was een broer van ons moeder. Ik sliep daar op de kelderkamer. Maar toen ik voorgoed naar huis kwam en ons moeder terugzag... Dat mens vloog aan mijn nek en maar

schreien , schreien... Dat vergeet ik nooit meer, zolang ik leef... Ik heb toen voor de allereerste keer ook mijn jongste zuster gezien; die was nog geboren in het kamp, in Uden, in 't jaar 17.



Op de vlucht (1914)

Militaire onzin om een warme frak

"Sus, ge hebt ooit eens verteld dat ge, na de oorlog, nog iets hebt meegemaakt met die capote. Wat was dat feitelijk allemaal?" - "Oh! Dat was toen 'k al getrouwd was met ons Mathil en bij heur ouders inwoonde. Het was daar een groot huishouden, en in de winter legden wij die frak van 't leger op ons bed voor de warmte. Op een morgen, 't was bijtend koud, zei die van ons : "Sus, doe die frak van 't leger aan, da's ne warme." Ik met die capote aan, de velo op, naar mijn werk. Dat was op Lisp, maar ik was nog maar aan de Kloosterheide of 'k werd al tegengehouden door twee gendarmen. "Hoe komde gij aan die militaire jas?" - " 'k Heb die gevonden. Zeker ne soldaat die d'em achtergelaten heeft, hee! En ik ben zelf ook soldaat geweest." Die mannen begonnen te schrijven en 's avonds, toen ik van m'n werk thuis kwam, stonden ze bij mijn schoonouders binnen op mij te wachten. Maar heel die affaire heeft me toch een maand troep gekost zelle. Ja, ja, een maand moest ik terug binnen. Maar ik ben dan direct gaan permeteren bij de kommandant van daar, hee, en die deed er direct veertien dagen af. Ja, zo ging dat in die tijd..."

't Was ondertussen heel laat geworden en de Sus : "Ja, wat zal ik zeggen, dat is allemaal voorbij en 't is zo-lang... zolang geleden..."

1987 : Afscheid van onze laatste 14-18-Strijder

In zijn laatste levensjaren was Frans bevreesd, en niet gans ten onrechte, dat er op het kerkhof aan het oorlogsmonument, waar alle oudstrijders hun laatste rustplaats hebben, geen plaats meer zou zijn voor zijn eigen graf.

Frans ging van ons heen op 8 juni 1987. Op enkele dagen na, eenenzeventig jaar nadat hij als oorlogsvrijwilliger werd ingelijfd.

En, men heeft voor Sus een plaats vrijgemaakt daar waar hij moest begraven worden... Ze hebben er wel een boompje voor moeten verplanten... Rust in vrede, Sus.

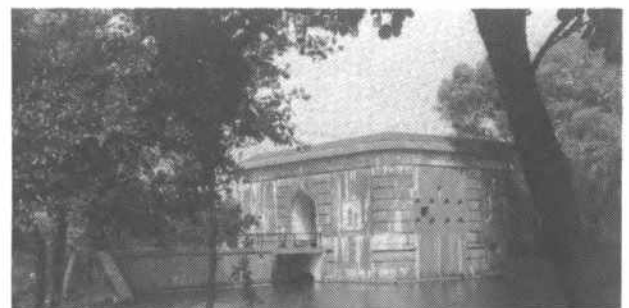
* René Verhaegen en Flor Dieltjens.

HET FORT VAN KESSEL

De foto toont ons het inmiddels "gemeentelijk" fort van Kessel in onze dagen. Met de bouw van deze vesting werd in 1908 gestart. Hierbij werd een toen nieuw materiaal gebruikt: beton! Overigens werd reeds in 1858 begonnen met de bouw van de fortengordel, waarmee men vooral Antwerpen wilde beschermen. Zo werd het fort van Lier b.v. in 1878 voltooid.

Bij het uitbreken van de oorlog in 1914 was de Kesselse vesting eigenlijk nog niet afgewerkt. Toch werd het toen oninneembaar gewaande gebouw bemand en in een brede gordel rond het fort werd meteen (tot wanhoop van de Kesselse zandboerkens) letterlijk alles met de grond gelijk gemaakt: Antwerpen zou verdedigd worden!

Nadat Lier en Koningshooikt bezweken waren onder het Duitse oorlogsgeweld, werd op 4 oktober 1914 de Kesselse vesting met enkele voltreffers uitgeschakeld. Het stoere bouwwerk had tot niets gediend... al zijn vreedzame vissers vandaag best tevreden met de overblijvende "slotgracht". Maar ja, zij hoeven dan ook geen obussen van "dikke Bertha" meer te vrezzen!



Onze Petere en de grote oorlog (2) Hartzeer aan het Sas

Het was stiller geworden in het sashuis te Emblehem. Grootmoeder liep dikwijls met tranen in de ogen en grootvader stond soms doelloos aan het sas in het Netewater te kijken. Hij, die anders zo trots was op zijn "Sas", nauwgezet waakte over de waterstand en de druk op verlaten en balken... het kon hem allemaal zo veel niet meer schelen.

Jef van de Schacht (Jozef Kerckhofs uit Nijlen), een goede vriend en werkmans aan het sas, trachtte hem wat op te monteren. "Komaan, Jules!, ik geef er nog ene bij baas Vranckx!" - "Nee, Jef, want die schoelie van nen *Heinroth* zit daar buiten ook een pint te drinken." *Heinroth* was de chef van de Duitse bezetting te Kessel en kwam geregeld controle doen over het sas.

Op stille avonden, als de wind west zat, hoorde je duidelijk het geschut aan de IJzer grommen. Een ver dreigend bonzen dat soms uren duurde en dan weer plots afbrak, zodat er een vreemde stilte heerste over mens en dier.

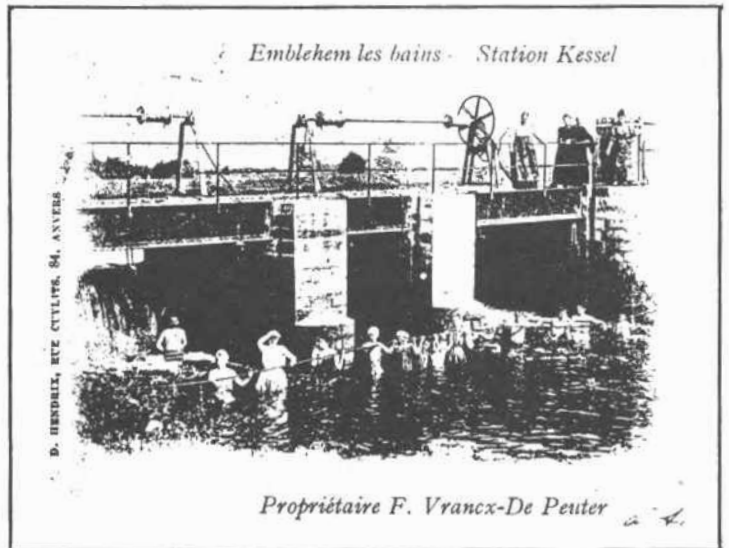
Het verre gedokker van een kar op de kasseien deed soms de zenuwen springen. "Och, 't is Jakke Van Camp (Gyselings) maar die met *buntgras* uit de Kesselhei komt!" Dagen werden weken en weken werden sombere maanden.

Das Herrenvolk, dedju!

Heinroth deed met zijn Duitsers regelmatig controle van de sasbrug en zijn arrogantie werd onuitstaanbaar.

Koper en lood moesten worden ingeleverd en de rantsoenen werden kleiner en magerder, het Amerikaanse spek en de Netepaling brachten wat afwisseling in het schrale menu.

Jef van de Schacht die het onkruid van de sluisdeuren met een stalen borstel wegschuurde en met het staatsbootje in het sas manoeuvreerde, riep naar boven: "Zeg, Jules... weet ge wat *Heinroth* tegenwoordig uit zijn botten slaat... hewel... bei uns in Deutschland ist alles besser... hun bier ist besser... hun fressen ist besser... hun wijven sind besser... het zal begot nog zo ver komen dat ook hun afval nog besser ist!!" Lachend merde Jef het staatsbootje aan en klom handig langs de sluisdeuren naar boven.



"Emblehem les bains" zegt deze prentkaart uit 1901 in het Frans. Het sas was inderdaad lange tijd een geliefde badplaats.

In die oorlogsjaren kwamen er niet veel boten door het sas. De industrie lag lam en de meeste schippers waren werkloos geworden. De enkelen die nog werk hadden op de Nete kwamen van hogerop in de Kempen en voeren met turf naar Lier en verderop naar Antwerpen.

Een hete julidag in 1917. Jef van de Schacht kapt, schrijlings gezeten, aan een sasbalk, terwijl grootvader een verlaat van het sas opendraait. Op zijn dooie gemak slentert de Duitser *Heinroth* naderbij, beziet Jef, die naarstig verder kap aan de sasbalk en geeft plots Jef een oplawaai zodat hij boomslag van de balk in het gras tuimelt. De Duitser grijpt het alaam waar Jef mee bezig was en brult hem toe: *Also arbeitet man in Deutschland!* En in plaats van zich schrijlings op de balk te zetten, gaat hij er op zijn knieën bijzitten. Met een ruk staat *Heinroth* weer op en gooit het alaam naar Jef, die nog steeds in het gras ligt.

Grootvader die het gebeuren vanop een afstand heeft gevolgd, wordt razend. Zijn gesneuvelde zoon... de vernedering... Een bloedhete woede welt in hem op. Met een ruk trekt hij de zware sassleutel van de as en gaat op de Duitser toe. *Heinroth* staat verbaasd stil... trekt zijn pistool. Grootvader stapt verder op hem toe en heft de sassleutel boven het hoofd. Zo staan ze enkele tijd voor elkaar, de Duitser met getrokken wapen... en grootvader met de zware sleutel... tot *Heinroth* zijn wapen laat zakken, zich omdraait en langzaam wegwandelt.

"Ik zal zijn pakske voor Duitsland maar klaarmaken," zei grootmoeder tegen Jef van de Schacht, die zijn gezwollen kaak kwam afkoelen. - "Amelie",

zei de Jef, "ze hadden elkander gemakkelijk kunnen vermoorden. Is dat begot nie eender hoe ge aan nen balk kapt!"

De volgende dag tegen de middag een klop op de deur. Heinroth stond op de drempel, zijn eerste blik viel op de met een rouwlint omhangen foto van sergeant *Gregorius Bastiaens*. "Geen voet over mijn dorpel Heinroth!", zei grootvader, "tenzijgij salueert voor die foto op de schouw." Traag bracht Heinroth de hand aan zijn kepi en bracht een militair saluut.

Hij is nooit meer in het sashuis geweest.

De tijd staat niet stil

Ik heb als kleine jongen het verhaal van Jef van de Schacht zelf gehoord die, toen grootvader te Nijlen aan de *Tikkenhaan* woonde, altijd een trouwe vriend is gebleven. Achter de rug van grootmoeder vulden ze steevast hun borrels. Soms was ook Nand Voorspoels bij hen en dan hadden ze meer borrels te vullen.

Grootvader is gestorven in 1942. Jef van de Schacht was op de begrafenis.

** Jos Bastiaens.*

Toen we in Poemp 21/22 het verhaal brachten van enkele Nijlense heksen, konden we niet vermoeden dat een 15-jarige kleinzoon van "Pier van Mandes" (alias Petrus Van Rompaey) er een vervolgje zou aan breien. Steven Dielens werd geïnspireerd door het in 1991 bij het Davidsfonds/Infodok gepubliceerde boek "Het Duivelskind" van Kolet Janssen. We laten Steven hierna graag aan het woord!

De Redactie.

Het Nijlense Duivelskind

Het verhaal speelt zich af in 1589 in onze streek en gaat over de Nijlense "heks" Anneken Faes - Brosis. Door het jeugdboek van Kolet Janssen krijgen we een betere kijk op de middeleeuwse opvattingen over hekserij.

Rechtbanken

Vroeger werd er een onderscheid gemaakt tussen de stad Lier en het omliggende platteland, de bijvang, waartoe het dorp Nijlen behoorde. Oorspronkelijk had de bijvang een eigen rechtbank, maar aan het einde van de middeleeuwen viel een geval van hekserij al onder de bevoegdheid van de Lierse rechtbank.

De beulen lieten de heksen *de palei* ondergaan. Een palei is een katrol waarmee de verdachte aan een touw hangend uitgerekt werd door hem op en neer te halen. De handen werden op de rug samen gebonden en over het hoofd naar voren gebracht met ontwrichting van de schouders tot gevolg. Zoals u merkt moesten heksen een zware beproeving ondergaan, vooraleer ze (meestal) de brandstapel bereikten.

Bezem en heksenzalf

In eeuwenoude sprookjes wordt verteld dat heksen in de nacht op een bezemsteel door de lucht vlogen op zoek naar hun duivel (voor Anneken was dat *Crissis*). Vroeger maakte men ook een zogenaamde heksenzalf. Die bevat een aantal giftige kruiden zoals belladonna, bilzekruid, doornappel, monnikskap, scheerling, vijfvingerkruid en zwarte nachtschade. De meeste kruiden veroorzaken hallucinaties of hebben een bedwelmende werking. Dit verklaart waarom de gebruiker het gevoel heeft door de lucht te vliegen. Bovendien heerste de algemene overtuiging dat heksen voor de bereiding van hun zalf ook gebruik maakten van "zuigelingenvet" van ongedoopte (vermoorde) kinderen.

Heksensabbat, paddegif en bijgeloof

In die tijd dat bijgeloof de kroon spande, geloofden de mensen dat heksen regelmatig bijeenkwamen op een zogenaamde heksensabbat. De duivel was daar zelf aanwezig en leidde de activiteiten. Er werden eet- en drinkfestijnen gehouden, vonden bespottingen van de heilige mis, wilde danspartijen en seksuele orgieën plaats. Hoogtepunt was, zo geloofde men, de geslachtsgemeenschap van de heksen met de duivel.

Hekserij stond niet alleen in het teken van de duivel, maar ook van een dier, namelijk de pad. Padden werden beschouwd als verachtelijke en giftige dieren, omdat ze zich voeden met het afval van de aarde en hun lijf met wratten bedekt is. Ze werden vaak in verband gebracht met heksen en hun toverkunsten.

Sommige mensen beweerden dat het begraven van een zakje zout of een scapulier onder de drempel alle kwade machten zou buiten houden.

Brandstapel

Een heksenproces eindigde meestal op de brandstapel. Als "gunst" stond men aan de door ondervoeding uitgemergelde "heks" bijna altijd de voorafgaande wurging toe.

"Het Duivelskind" leert ons tot wat bijgeloof, angst voor het onbekende en kwaadsprekerij kunnen leiden. Ik hoop dus dat ook U het boek gaat lezen!

** Steven Dielens.*



Poëzie

Vier uur en zondagnamiddag.
Misschien bijna voorjaar, misschien
zijn de wilgekatjes te zien
aan dezelfde tak die ik zag
toen ik een knaap was van tien.

(Ik zat in de tuin bij de haag
roerloos gehurkt aan de sloot.
Op het water van liggend lood
zonder verloop draaide traag
de kleine papieren boot

met versregels vol die ik schreef,
een toegevouwen gedicht
naar nergens en niemand gericht
dat op het oppervlak dreef
tot het weg zonk uit mijn gezicht.)

Zondagnamiddag vandaag,
de tuin en de sloot en de haag
en de wilgekatjes. Ik zie
onveranderlijk poëzie.

Anton van Wilderode.

Tegenspraak

De typische individualistische wrok van hem die alle traditie schuwt en verwerpt, is niets nieuws, dat enkel eigen zou zijn aan onze moderne tijd. Reeds de oude Griekse wijsgeer Heraclitus schudde meewarig het hoofd bij het zien van zovele eigenzinnige alleengangers: "Ofschoon de zin van het leven algemeen is, leven zeer velen alsof alleen zijzelf konden denken". In werkelijkheid heeft juist de mens die vanuit een traditie leeft, iets revolutionairs. Alleen hij durft het immers aan om soms, als dat moet, tegen de stroom van zijn tijd in te zwemmen. Hij weet dat wie de tijdgeest huwt, spoedig weduwnaar wordt.

Herwig Arts.



Werken mee aan dit nummer:

Redactie: Jos Bastiaens, Hypoliet Budts, Walter Caethoven, Steven Dielens, Flor Dieltjens, Frans Lens, Jos Thys en René Verhaegen

Fotografie: Frans Raets, Jeannine Thys en René Verhaegen

Tekeningen: Dirk Lieckens, Marc Verreydt en DF-ledenblad

Grafische vormgeving, zetwerk: Walter Caethoven

Eindredactie: Rik Claes

Druk: Drukkerij Lu Cuypers